

Татјана Ч. Грубор^[1]
Канцеларија за Косово и Метохију
Београд (Србија)

УДК 061.2:502.172(100)"1980/..."
179.3:316.774
Прегледни научни рад
Примљен: 23/04/2021
Прихваћен: 27/04/2021
doi: 10.5937/napredak2-31958

Медијске и промотивне кампање организације за заштиту права животиња ПЕТА^[2]

Сажетак: Овај рад се бави питањем односа људи и животиња у прошлости од праисторије до данас, са посебним нагласком на идеје, циљеве и достигнућа организације за заштиту права животиња ПЕТА (People for the Ethical Treatment of Animals). Како људи не проблематизују сами своје понашање према животињама, постоје организације које се труде да укажу на највеће проблеме нехуманог поступања према животињама у истраживачким лабораторијама, на фармама, у индустрији забаве, али и на понашање сваког појединца. Друштва за заштиту животиња делују двоструко, на глобалном нивоу борећи се с великим индустријама, форсирајући позитивне законе, лобирајући код националних влада и међународних савеза и организација, али и на нивоу сваког човека, покушавајући да малим корацима развију свест о потреби бриге о животињама и промени односа према њима. Највећа светска организација за заштиту права животиња ПЕТА својим активностима и кампањама предњачи у тој борби. Користећи сва средства, често на ивици скандала, граби што већи део медијског простора, а развојем савремених друштвених мрежа, коначно има обезбеђен свакодневни приступ огромном броју заинтересованих широм планете.

Кључне речи: ПЕТА, права животиња, еколошке кампање, екотероризам, медијске кампање

Настанак и развој

ПЕТА су 1980. године основали Ингрид Њукирк и Алекс Пачек, са жељом да својим деловањима промене друштвене навике промовисањем веганске исхране и политике забране окупности и злостављања животиња. ПЕТА је невладина и

непрофитабилна организација, концентрисана на четири главне области у којима се наноси највише штете животињама, а то су лабораторије, индустрија хране и забаве и производња гардеробе. Бори се и против пчеларства, пецања, борби паса и лова. Начином на који је од самог почетка деловала, ПЕТА је привукла велики број

[1] tatjana.grubor@gmail.com

[2] Рад представља прерађени и допуњени део мастер рада „Медијске и промотивне кампање организације за заштиту права животиња ПЕТА“, одбрањеног на Факултету политичких наука 2021. године.

поштовалаца и активиста па данас тврди да има више од 6.500.000 чланова и симпатизера,^[3] што је чини највећом организацијом за заштиту животињских права на свету.

Већ први њихов велики случај подигао је огромну медијску прашину и завршио на суду. Случај мајмуна из лабораторије Института за бихевиорална истраживања у Силвер Спрингу (Silver Spring), у Мериленду, после разоткривања услова у којима животиње живе и како их третирају, резултирао је хапшењем и осудом јавности. Први пут је доведена у питање пракса експериментисања над животињама. У мају 1981. године Алекс Пачеко се тајно инфилтрирао у лабораторију у покушају да сакупи и документује довољно доказа да узбуни јавност. Долазио је ван радног времена и ноћу, фотографисао ужасне услове за животиње и фотокопирао важна документа. Када је сакупио довољно материјала, предао је доказе полицији и после прве рације икада у једној лабораторији, мајмуни су спасени, а вођа пројекта, психолог Едвард Тауб (*Edward Taub*), ухапшен и осуђен (Nadić, 2012, str.82).

РЕТА делује кроз велики број јавних едукација и радионица, истражује окрутности над животињама, организује склоништа и азиле, активно лобира по свету за промене закона, сакупља добротворне прилоге и спроводи кампање уз ангажовање великог броја славних личности. Постоје и друге организације које су нудиле добровољцима да помажу у склоништима за животиње или донирају новац, али се РЕТА

издвојила ангажованошћу и кампањама чији задатак није да решавају проблем кад настане, већ да циљају узрок. РЕТА сматра да животиње као жива бића имају исте жеље и права као и људи и да постоји морална обавеза да се то поштује. Истичу да је патња коју животиње трпе много већа и страшнија него задовољство које човек осећа док користи неки од животињских производа. Сматрају да млеко краве припада телету, а мед пчелама, и противе се у својим веганским кампањама било каквој злоупотреби животињских производа (Nadić, 2011, str. 420).

Током првих година постојања издејствовали су да Министарство одбране Сједињених Америчких Држава 1983. године забрани убијање мачака и паса на војним полигонима, а већ наредне године РЕТА је успела да затвори тексашку кланицу због злочина према 30.000 коња, који су остављени да умру од глади по хладноћи.^[4]

Почетком деведесетих година прошлог века РЕТА је утицала на то да мултинационалне компаније као што су Авон (Avon), Бенетон (Benetton), Мери Кеј (Mary Kay), Амвеј (Amway), Кенер (Kenner), Мател (Mattel), Хасбро (Hasbro), престану с тестирањем на животињама.

Осим напада на лабораторије и модне куће, РЕТА је у кампањама оптужила два најпознатија ланца ресторана брзе хране за окрутан однос према животињама на фармама с којих се снабдевају. Организовали су протесте испред ресторана широм Америке, касније и света, у

[3] <https://www.peta.org/about-peta/> (приступљено: 18. 2. 2020).

[4] <https://www.peta.org/about-peta/milestones/> (приступљено: 18. 2. 2020).

које су се укључиле многе друге организације, а лансирана је и видео-игрица. Дуготрајна негативна кампања уродила је плодом и, осим побољшања услова на фармама, данас постоји могућност да се у њима поручи веганска храна. И други ресторани брзе хране су то прихватили па вегански мени имају Сабвеј, Такобел, Делтако, Вендис и други. PETA на свом сајту објављује листе веганских ресторана с препорукама. Међутим, у жеку протеста 2000, један радник у Мекдоналдсу у Француској убијен је у бомбашкој акцији демонстраната.^[5] Иако челници организације PETA стално истичу да је њихов начин деловања ненасиљан, често се великим протестима прикључују и озлоглашене групе попут ALF (Animal Liberation Front) или ELF (Earth Liberation Front) и др., који у својој борби не презају од насиља, саботажа и осталих облика екотероризма.

Осим у САД, под вођством организације PETA или неког од националних огранака, спроведене су акције спасавања камила у Индији, кампање против произвођача вуне у Аустралији, за заштиту гусака у Канади, апели против трке с биковима у Памплони, против циркуса у Енглеској, Шкотској и Русији, против модне индустрије у Француској, перформанси против употребе меса у Немачкој, против злоупотребе слонова у Камбоџи и Индонезији и многе друге у Кини, Јужноафричкој Републици, Индонезији, Јужној Кореји и другим државама. Године 2006. организован је „голи протест“ у Лондону против употребе крзна канадског медведа у краљичиној гарди.

PETA и славне личности

Много славних личности се на различите начине укључује у друштвене активности, а организације за заштиту животне средине, еколошки покрети и друштва за заштиту животиња то врло радо користе за промоцију својих циљева. Неки од познатих подржавају или финансирају по неколико организација, и то углавном велика удружења, али и мања, док поједини сами оснивају фондациије. Једну од највећих организација на свету – Гринпис (Greenpeace), подржавају глумци Вуди Харелсон (Woody Harrelson) и Џуд Лоу (Jude Law), ексцентрична модна дизајнерка и феминисткиња Вивијен Вествуд (Vivienne Westwood), музичар Крис Мартин (Chris Martin) из групе Колдплеј (Coldplay). Вуди Харелсон је на листи симпатизера организације The Human Society, заједно са телевизијском звездом Елен Деџенерес (Ellen DeGeneres), која такође подржава и Best Friend Animal Society, као и глумица Алиша Силверстон (Alicia Silverstone), која подржава и PETA.

Промотери и симпатизери организације PETA су глумци, музичари, спортисти, модели, новинари и сви деле исте вредности: легендарни музичар Пол Макартни (Paul McCartney), добитница оскара Натали Портман (Natalie Portman), Лора Витмор (Laura Whitmore), Мартина Навратилова (Martina Navratilova), Џастин Бибер (Justin Bieber), Хелен Фланаган (Helen Flanagan), Шарлиз Терон (Charlize Theron), Денис Родман (Denis Rodman), Пенелопе Круз

[5] <https://www.consumerfreedom.com/2002/05/1420-twisted-definitions-of-nonviolence/> (приступљено: 22. 4. 2020).

(Penélope Cruz), Фил Невил (Phil Neville), Алек Болдвин (Alec Baldwin), Пинк (Pink), Шон Кингстон (Sean Kingston), Иги Поп (Iggy Pop), Мики Рурки (Mickey Rourke), Твиги (Twiggy), Оливија Мун (Olivia Munn), Томи Ли (Tommy Lee), Памела Андерсон (Pamela Anderson), Тејлор Свифт (Taylor Swift) и многи други. Сваке године ПЕТА додељује награду за личност године, најчешће познату личност која је активна у области заштите права животиња (PEТА Person of the Year). Лауреати су бивши амерички председник Бил Клинтон (Bill Clinton), телевизијска звезда Опра Винфри (Oprah Winfrey), бизнисмен Расел Симонс (Russell Simmons), градоначелник Њујорка Бил де Блазио (Bill de Blasio), вишеструки шампион Формуле 1 Луис Хамилтон (Lewis Hamilton), а један од добитника је и папа Фрања, који је изабрао своје духовно име по Фрањи Асишком, патрону животиња.

Кампања: „I'd Rather Go Naked Than Wear Fur“ („Пре ћу да шетам нага него да носим крзно“)

Реч је о кампањи против употребе крзна у модној индустрији коју је покренула ПЕТА, најпрепознатљивијој и најдуговечнијој акцији, која је започета пре скоро три деценије. Ова акција ће постати бренд организације, нешто по чему ће ПЕТА бити препознатљива широм света. Осим трајања кампање, карактеристично је и то што се она веома лако проширила по свету и многе организације које нису директно повезане са

овом акцијом спроводе сличне кампање свуда, па и у Србији. Примамљив слоган било је веома лако пренети у стране језике па је планета била преплављена деловањем група и појединача, које је подстакла ова кампања. Инспирација је нађена у фотографији једне активисткиње са Флориде која је прва изашла нага на протест носећи тај натпис. Послала је фотографију са протеста у централу, што су чинили многи активисти, и ПЕТА је препознала моћ слогана, који ће у надовлазећим годинама постати заштитни знак организације.

Постер је добио огроман публицитет и медији су почели да се баве проблемом употребе крзна, а домишљата кампања се муњевито проширила у Италији, Немачкој и Јапану. Укључиле су се многе славне личности, певачи, супермодел и глумци; сви су позирали наги, а као резултат пала је продаје крзна и производа од крзна. Звезда култног филма *Девеџи и њо негеља* и блокбастера *Бейсмен* Ким Бејсингер (Kim Basinger) позирала је 1994. године, а њена ћерка Ајрланд Бејсингер Болдвин (Ireland Basinger Baldwin) учествовала је у истој кампањи четврт века касније.^[6] Средином деведесетих година прошлог века акције против употребе крзна достигле су зенит и тада је већина најпопуларнијих модних кућа и брендова одустала од крзна као одевног предмета и статусног симбола. Акције су биле веома добро смишљене. Топ модели су са постера позивали потрошаче да промене навике, а ПЕТА је полако стицала репутацију скандал мајстора и бескрупулозног борца за права животиња.

[6] <https://www.peta.org/features/ireland-basinger-baldwin-id-rather-go-naked-than-wear-fur/> (приступљено: 18. 2. 2020).

Сјајан потез је направљен када је Џилијан Андерсон (Gillian Anderson), звезда серије *Досије икс* и добитница Еми награде, са осмехом и мачијим ушима подржала права животиња са 70 стопа високог билборда на Пен станици, током Њујоршке недеље моде у септембру 2018. године. Време и место ове акције одабрани су савршено и то је само појачало утисак целе кампање. Крајем исте године, после низа протеста у Паризу и уз много црвене фарбе просуте по продавницама познатог бренда, на таласу еуфорије против употребе крзна и познати модни креатор Жан Пол Готје (Jean Paul Gaultier) објавио је одлуку да престане да користи крзно у својим креацијама. Пре Готјеа то су већ учинили или најавили Калвин Клајн (Calvin Klein) од фебруара 1994, Томи Хилфигер (Tommy Hilfiger) од марта 2007, Ралф Лорен (Ralph Lauren) од априла 2007, Вивијен Вествуд (Vivienne Westwood) од октобра 2007, Хуго Бос (Hugo Boss) од јула 2015, Ђорџо Армани (Giorgio Armani) од јуна 2016, Мајкл Корс (Michael Kors) од јула 2017, Гучи (Gucci) од јуна 2018, Дајана фон Фирстенберг (Diane von Fürstenberg), Версаче (Versace), Барбери (Burberry), Минкоф (Rebecca Minkoff), Џон Галијано (John Galliano), Сент Џон (St. John), Фурла (Furla), Дона Каран (Donna Karan and DKNY) сви од 2019. године, а неки произвођачи (Prada, Miu Miu) најавили су рестрикције од наредне године. Поједини

модни брендови одувек су били против коришћења крзна (Stella McCartney, Kate Spade New York, Alexachung, Victoria Beckham), а неки су лимитирали коришћење крзна (Tom Ford). Лондонска недеља моде је од пролећне сезоне 2019. године такође без крзна.^[7] Њихов пример су пратили многи други произвођачи одеће (H & M, Gap, Banana Republic, Zara) као и велики ланци продаје (Farfetch, Asos, Selfridges, Masy's Inc.).

И у овој кампањи ПЕТА се обраћа деци преко постера на којем се приказује крзнени јунак цртаних филмова, крвави Душко Дугоушко како лежи одран на позорници, с поруком против коришћења крзна. Као алтернативу крзну бројне организације које се боре за права животиња предлажу употребу вештачког крзна, што многи радо прихватају,^[8] али има и оних који упорно истрајавају у настојањима да користе природне материјале. Доменико Долче и Стефано Габана (Dolce & Gabbana), екстравагантни италијански двојац, нашао се на мети оптужби да због њихових креација пате зечеви,^[9] а да се крзнарице узгајају у окупљеним условима на фармама с којих се снабдевају,^[10] па активисти широм света протестују против њиховог бренда. Протест у Лондону се издваја врхунским перформансом са девојкама у мртвачким сандуцима и поруком да D & G убија животиње. Осим њих, протестује се и против Диора (Dior) и Фендија (Fendi). Да би

[7] <https://fashionista.com/2018/04/fur-free-designer-brands-magazines-retailers> (приступљено: 18. 2. 2020)

[8] <https://www.peta.org/living/personal-care-fashion/faux-fur-coats/> (приступљено: 21. 2. 2020).

[9] <https://support.peta.org/page/4629/action/1?locale=en-US> (приступљено: 21. 2. 2020).

[10] <https://www.peta.org/media/news-releases/dolce-gabbana-under-fire-after-video-shows-minks-suffering-on-squalid-farms/> (приступљено: 21. 2. 2020).

оставила што јачи утисак на незаинтересоване, PETA је на једном од својих Јутјуб канала (peta2TV) објавила изузетно узнемирујућ видео са компилацијом злостављања животиња ради модне индустрије под називом „Минут реалности: индустрија крзна“.

Кампања: „All animals have the same parts“ („Све животиње имају исте делове“)

108 |

Изузетно препознатљива и атрактивна била је вегетеријанско-веганска кампања, коју је промовисала Памела Андерсон, некадашњи секс-симбол, у којој је подсећала на то да људи и животиње имају исте делове тела. Звезда серије Чувари плаже позирала је нага и тело јој је било графички подељено испрекиданом линијом као да је припремљена за касапљење. PETA поручује да су животиње, као и људи, сачињени од меса, крви и костију, да имају емоције и карактер, да осећају бол.^[11] У истој кампањи учествовали су Памелина „колегиница са плаже“ и Трејси Бингам (Traci Bingham),^[12] британска ријалити звезда, затим Луси Вотсон (Lucy Watson),^[13] глумица Вајолет Бин (Violett Beane)^[14] и контроверзни супермодел и дизајнер Захија Дехар (Zahia Dehar).^[15]

Кампања: „Ink, Not Mink“ („Мастило, а не куна“)

Још једна кампања генијалног назива, маркетиншки феноменалан спој снажне поруке, уметности и лепоте мушког тела. Тетовирање је доживело експанзију последњих деценија, а већина спортиста и музичара на себи има велики број цртежа. Као идоли младих поставили су стандарде тако да данас мало људи на свом телу нема истетовиран неки симбол. Дејвид Бекам има више од 40 тетоважа, а тетовиране су и друге фудбалске звезде попут Месија, Видала, Коларова, Агуера, Рамоса, Неимара и други. Слична је ситуација и са кошаркашима и играчима америчког фудбала. Људи се украшавају тетовирањем у скоро свим културама хиљадама година уназад. Тетоваже су примећене на мумијама у Египту, очуваним телима из праисторије у швајцарским глечерима, у Америци и Аустралији, Индији и на острвима у Пацифику. Најчешће се цртају магијски и верски симболи, а у старој Грчкој су на тај начин обележавани криминалци, робови и ратни заробљеници.

Денис Родман, контроверзни центар славне генерације бикова из Чикага, више пута је позирао показујући своје многобројне тетоваже. У кампањи су учествовали и репер

[11] <https://www.peta.org/features/pamela-anderson-shows-animals-same-parts/> (приступљено: 18. 2. 2020).

[12] <https://www.peta.org/features/traci-bingham-naked-vegetarian-ad/> (приступљено: 18. 2. 2020).

[13] <https://www.peta.org.uk/blog/lucy-watson-reveals-animals-made/> (приступљено: 22. 3. 2020).

[14] <https://www.cinemablend.com/pop/2407382/the-flash-star-violett-beane-gets-naked-for-peta> (приступљено: 22. 3. 2020).

[15] <https://www.peta.org.uk/blog/zahia-dehar-declares-all-animals-have-the-same-parts/> (приступљено: 22. 3. 2020).

Хоакин Малфурс (Joaquin James Malphurs), познатији као Вака Флока Флејм (Waka Flocka Flame), покојни певач Линкин парка (Linkin Park) Честер Бенингтон (Chester Charles Bennington), легендарни голман Евертона Тим Хауард (Timothy Matthew Howard), бивши немачки рукометаш Штефан Кречмар (Stefan Kretzschmar), који је позирао наг и у кампањама против злоупотребе дивљих животиња у циркусима, гитариста Дејв Наваро (Dave Navarro), такође учесник више кампања, рагбиста Дени Кипријани (Danny Cipriani), кошаркаш Гилберт Арена (Gilbert Arenas) и други.^[16] Они поручују да свако биће треба да се осећа удобно у својој кожи и да животиње треба да задрже своју. Сви модели одабрани за кампању су тетовирани и препорука је да се украшавамо мастилом, тетоважама, а не крзном или кожом другог бића.

Контроверзе

Због начина деловања PETA се константно налазила на удару критика, највише због кампања у којима вешто игра на линији политичке коректности, због бруталности којом обилују, узнемирујућег садржаја, честе злоупотребе деце, вређања гојазних, али и нетранспарентног трошења новца, убијања животиња, псеудонаучних ставова које поносно износе и лицемерја својих промотера. Врло често се јавност запита да ли је PETA коначно

претерала. Сваку њену активност прате медији и управо је публицитет оно што прижељкује и по чему се разликује од сличних покрета. Зато има масовно чланство – велику мрежу у САД и националне PETA организације у Великој Британији, Француској, Холандији, Аустралији, Немачкој и Индији, те огроман број волонтера и армију познатих који је подржавају. Управо због тога су активности чланства константно под лупом јавности, која примећује свако одступање од пропагираних принципа. Тако се Полу Макартнију пребацује да за постер позира као веган и утиче као веома славна личност на многе генерације, а с друге стране подржава ћерку Стелу, чија линија прехрамбених производа садржи знатан проценат материја животињског порекла. Певачица Кеша је учествовала у кампањама против употребе крзна, али је то није спречавало да у јавности обуче природну кожу или да преко границе кријумчари предмете од слоноваче.^[17] Критичари нападају лицемерство популарне певачице Пинк, која је радила PETA кампање да би после ишла у аква-парк да плива с делфинима, при чему се PETA строго противи било каквој употреби животиња за забаву. Бил де Блазио, добитник PETA признања за личност године за 2014,^[18] ухваћен је да једе пицу са кобасицом, што је у супротности с начелима организације која га је наградила. И Мариса Милер је радила супротно од онога за шта се начелно залаже. Примећена

[16] <https://www.peta.org/features/ink-mink-psas/> (приступљено: 22. 3. 2020).

[17] <https://www.humanewatch.org/hsus-ambassador-caught-with-illegal-ivory/> (приступљено: 22. 3. 2020).

[18] <https://www.peta.org/blog/new-york-mayor-bill-de-blasio-named-petas-person-year/> (приступљено: 23. 3. 2020).

је на коњским тркама. Памелу Андерсон су оштро критиковали јер је њен Dodge Viper, који је донирала на добротворној аукцији у кампањи против коришћења животињске коже, имао унутрашњост од праве коже иако је она високи функционер организације и велики борац за права животиња. Најгласнији активиста за права животиња и скандал мајстор Мориси ухваћен је да обедује у ресторану који служи животињске одреске, а ПЕТА уопште није реаговала на тај инцидент. Шампион лицемерја је Џастин Бибер, који је посетио зоолошки врт, а папараци су га прво ухватили како једе одрезак у ресторану и још једном док је конзумирао плодове мора.^[19]

Недавно преминула модна икона Карл Лагерфелд (Karl Lagerfeld) често је критикован због коришћења коже и крзна, а његову смрт је ПЕТА, уз изразе саучешћа на Твитеру, прокоментарисала као крај ере у којој су крзно и егзотичне коже доминирали модним пис-тама.^[20] Иако критикован због односа према животињама у свом послу, екстравагантни креатор је приватно гајио велику љубав према према свом љубимцу, што је показао његов тестамент, којим је огромно богатство оставио својој мачки Шупет (Chouquette). Одговарајући

критичарима, Карл Лагерфелд је често активисте за права животиња с разлогом питао: „Ако нисте веган, зашто протестујете против крзна?“^[21] Слично је прошла још једна велика мета организације, популарни кувар Антоан Бурден (Anthony Bourdain), кога је ПЕТА нападала и тражила укидање његове емисије, осудила га и приказала као помахниталог крвавог месара – зомбија са сатаром и свињском главом у рукама.^[22] Ни после самоубиства га нису оставили на миру, већ га је председница Ингрид Њукирк постхумно напала на Твитеру.^[23] Ништа блажи нису били ни њени симпатизери, који су наставили да блате покојника.^[24] И велики кувар Гордон Ремзи (Gordon Ramsay) нападан је због менија у свом ресторану, а отвореним писмом^[25] му се обратила и висока функционерка Памела Андерсон, октобра 2018. године, која му је замерила што гостима служи паштету од гушчије (пачије) цигерице (*foie gras*), истичући да животиње пате због претераног товљења (шопања) ради повећања јетре и саветује га да искористи новембар, месец веганске исхране (World Vegan Month), да гостима понуди здравију и мање окрутну веганску замену (*faux gras*).

Често се питање права животиња везује за развој свести човечанства, које је током исто-

[19] <https://www.petakillsanimals.com/petas-top-5-most-hypocritical-celebrity-supporters-2/> (приступљено: 22. 3. 2020).

[20] <https://twitter.com/peta/status/1097878951517511680?lang=en> (приступљено: 22. 3. 2020).

[21] <https://medium.com/@gary.francione/karl-lagerfeld-had-a-point-if-you-are-not-vegan-why-do-you-protest-fur-825d09c0825> (приступљено: 25. 3. 2020).

[22] <https://www.peta.org/blog/zombie-hunter-butcher-lab-worker-others-invade-peta-office/> (приступљено: 25. 3. 2020).

[23] <https://twitter.com/ingridnewkirk/status/1006562073961091075?lang=en> (приступљено: 25. 3. 2020).

[24] <https://www.consumerfreedom.com/2018/06/angry-vegans-smear-bourdain/> (приступљено: 12. 5. 2020).

[25] <https://www.pamelaandersonfoundation.org/news/2018/10/8/letter-to-gordon-ramsey> (приступљено: 12. 5. 2020).

рије ускраћивало права женама или робовима. Векови су прошли од настанка идеје да су сви људи једнаки до тога да све друштвене групе добију сва права. Идеолози права животиња често истичу да ће се наши потомци стидети наших поступака према животињама на исти начин на који се ми данас стидимо ропства. На таласу тих идеја PETA је 2005. године покренула кампању с приказима робова, деце радника и жена наспрам окованих слонова и закланих крава (Nadić, 2011, str. 424). PETA црпи осетљиве теме расизма, феминизма, политичких и сексуалних слобода, верских убеђења, положаја и улоге жена и, наравно, деце. Поигравајући се с политички коректним темама, PETA напомиње да друштвени активизам и борба за права животиња нису пројекат људи беле расе, истичући бројне вегане друге боје коже, и понавља тврдње да је неистина да само белци протестују, јер је то ствар саосећања, а не расе. Такође, упозоравају на забрињавајуће лоше навике у исхрани афроамеричке популације, поготово међу младима у САД, који због лошег социјалног положаја не воде довољно рачуна о томе шта једу. Посебно се напада феминистички покрет под паролом да не можете бити феминисткиња уколико нисте веган, јер су производи од животиња женског пола, попут млека, сира или јаја, резултат силовања, затварања, злостављања, отимања и контроле репродукције на фармама.^[26] Све то насиље

над животињама PETA директно упоређује с насиљем над женама. Доводе се у везу патријархат и једење меса, а насилно оплођивање крава упоређује са силовањем жена. Противе се суровој пракси да се као машине за дојење користе крмаче, чији се младунци насилно одводе од мајке, тове и кољу, понављајући да животиње као и људи имају право на живот, достојанство и поштовање.

Давно су научници уочили везу између друштвене дисфункционалности појединца и његове суровости према животињама. Последица таквог девијантног понашања не мора увек да изроди склоности ка злочину и криминалу, али такви поремећени појединци по правилу постају психопате и социопате или показују неки други облик друштвено опасног и нежељеног понашања. PETA упозорава да су скоро све масовне убице имале прошлост обележену окротношћу према животињама. Кампањом у којој учествује Вака Флока Флејм поручује се да само кукавице злостављају животиње и да је то пример дубоке металне поремећености, која се завршава насиљем над људима.^[27] Године 2014, две деценије након што је у затвору убијен Џефри Дамер (Jeffrey Dahmer), познатији као канибал из Милвокија, сексуални преступник који је мамио жртве у свој стан, убијао их и јео (укупно 17 убијених мушкараца и дечака између 1978. и 1991), PETA је искористила његов лик и дело у кампањи против конзумирања меса, по-

[26] <https://www.peta.org/media/news-releases/you-cant-be-an-egg-eating-feminist-proclaims-new-billboard/>

[27] <https://www.peta.org/issues/animal-companion-issues/animal-companion-factsheets/animal-abuse-human-abuse-partners-crime/> (приступљено: 12. 5. 2020).

кушавајући да изједначи људске и животињске жртве.^[28] Користећи трагичан случај с краја исте године, када је у близини Хамилтона, у Онтарију, канадска полиција открила леш мушкарца у одмаклој фази распадања, који је у спаваћој соби чувала његова супруга, молећи се и надајући се да ће васкрснути, ПЕТА је лансирала кампању питајући људе да ли имају леш у својој кући, алудирајући на животињско месо и саветујући веганство.^[29] Подстакнути стравичним злочиним из 2007, када је Стивен Баркер (Steven Barker), регистровани злостављач људи и животиња, ухапшен после вишемесечног злостављања једногодишњег сина своје тадашње девојке који је услед вишеструких повреда преминуо, активисти су покренули акцију да се, после пресуде злочинцу, раде плакати с ликом једног затвореника и натписом који упозорава да се људи попут Стивена, злостављача животиња, ретко заустављају на томе.^[30] Кампању је забранила Advertising Standards Authority (ASA) уз образложење „да плакат представља непотребну шок-тактику“ (Nadić, 2014, str. 177).

Када је ПЕТА избацила стрип за децу који на насловној страни приказује домаћицу, спремну

да кравим ножем убоде живог зеца, уз поруку да маме убијају животиње, као и стрип који приказује оца у оделу који је дошао са пецања и ножем распорио рибу, уз исти текст да тате убијају животиње, многи су се побунили и оценили да се малишани злоупотребљавају. Постоји читава серија сурових стрипова за децу о животу паса, крава, риба и пацова, као и посебан сајт за њих,^[31] што се оправдано сматра злоупотребом деце будући да је њихов садржај веома окрутан и несрећан. Малишанима не треба дозволити да читају такво штиво и гледају потресне илустрације, јер то може да их истраумира, а посебно оне млађег узраста.

Деца се користе и у кампањи против употребе млека и млечних производа. Порука којом се обраћају у ствари је преформулисана веома популарна реклама за млеко под називом „Имаш млека?“ („Got milk?“),^[32] која је лансирана средином деведесетих година са великим бројем познатих личности, с тим што се ПЕТА, уз слику пуне чиније млека и тужног смајлија направљеног од потопљених житарица, пита да ли имаш аутизам, алудирајући на псеудонаучне тврдње да је појава аутизма код деце изазвана

[28] <https://www.nytimes.com/1991/08/07/us/clues-to-a-dark-nurturing-ground-for-one-serial-killer.html> (приступљено: 12. 5. 2020).

[29] <https://www.peta.org/media/news-releases/new-billboard-corpse-home-time-go-vegan/> (приступљено: 12. 5. 2020)

[30] <https://www.peta.org/blog/animal-abusers-equal-baby-abusers/> (приступљено: 17. 6. 2020).

[31] <https://www.petakids.com/comics/>

[32] „Got milk?“, рекламна кампања лансирана 1993, и даље је актуелна са неколико варијација (Milk Mustache, Family, Love and Milk, Got Chocolate Milk, Milk Life) на енглеском и шпанском језику. У рекламама су се појављивали Бритни Спирс, Бијонсе, сестре Вилијамс, Ријана, али и измишљени ликови, попут Симпсонових, Бетмена, Марија и Супердевојчица (The Powerpuff Girls).

коришћењем млечних производа.^[33] Правећи даље пародију, PETA је покренула духовиту кампању „Имаш ли пива?“^[34] саветујући да је боље и здравије пити пиво него млеко, што је убрзо наишло на осуду јавности као промоција алкохолизма. У неким акцијама директно се обраћа деци, и то питањем – ако нисте у стању да поједете свог пса или мачку, како онда можете да поједете ћурку, уз приложу фотографију ћурке с главом кућног љубимца. Са постера на којем је малишан са цигаретом у устима родитељима се шаље порука да ако не дозвољавају својој деци да пуше, онда треба да размисле и зашто им дозвољавају да једу сланину, кобасице и остале месне производе кад то такође повећава шансе за добијање рака и болести срца.^[35] Родитеље који децу хране месом и млеком гласноговорници организације означили су као злостављаче сопствене деце,^[36] саветујући их да пређу на веганску исхрану.

Једна од најтрајнијих акција PETA била је борба против аква-паркова и свих других видова забаве са китовима, делфинима, фокама и другим морским врстама. Они су упозоравали да су базени неусловни за нормалан живот и држање великих риба у марина парковима, да се за представе терају на понашање које је супротно њиховој природи и скрећу пажњу да је простор забавног комплекса неправедно распоређен јер су паркинзи огромни, а базени премали. PETA је строго против акваријума, пецања и марина паркова. Кампање бојкота појединих забавних паркова (највише ланца SeaWorld^[37]), али и целокупне индустрије забаве са заточеним морским животињама привлаче славне личности које својим ангажманом повећавају публицитет. На бојкот позивају Бела Торн (Bella Thorne), атрактивна глумица, певачица и модел која позира као сирена,^[38] утицајна јутјуберка Ева Марисол Гутовски

[33] <https://www.peta.org/features/got-autism-learn-link-dairy-products-disease/> (приступљено: 17. 6. 2020).

[34] <https://www.peta.org/blog/got-beer/> (приступљено: 17. 6. 2020)

[35] <https://www.peta.org/media/news-releases/smoking-baby-billboard-gives-parents-food-for-thought-after-new-cancer-risk-study/> (приступљено: 17.06.2020)

[36] <https://www.independent.co.uk/news/media/feeding-kids-meat-is-child-abuse-peta-5324527.html> (приступљено: 17.06.2020)

[37] SeaWorld је ланац тематских забавних паркова у Сан Дијегу, Орланду, Сан Антонију и Абу Дабију и део је компаније SeaWorld Entertainment Inc. са седиштем у Орланду, Флорида. Окупља већи број брендова (Adventure Island, Aquatica Busch Gardens, Discovery Cove, SeaWorld, Sesame Place, Water Country USA и Worlds of Discovery), који за себе тврде да су лидери у бризи о животињама, са одличним ветеринарским условима, да помажу и спасавају угрожене, напуштене и повређене јединке које враћају у дивљину (seaworldentertainment.com). PETA их мапира као једног од својих највећих непријатеља.

[38] <https://www.peta.org/features/bella-thorne-seaworld/> (приступљено: 18. 6. 2020).

114 | (Eva Marisol Gutowski),^[39] америчка ријалити звезда Кеси Рандолф (Cassie Randolph),^[40] још једна сирена, Аманда Холден (Amanda Louise Holden), британска водитељка и ТВ лице, њена колегиница Шарлот Крозби (Charlotte Crosby), затим увек активне Џоана Крупа и Памела Андерсон, која се из каде пита да ли бисмо могли овако да живимо 30 година, алудирајући на мале базене у којима се налазе китови, делфини и друге заточене животиње.^[41] Кампање бојкота долазе са свих страна, од јавних личности, са билборда, преко друштвених мрежа или с многобројних протеста током којих активисти и симпатизери поред порука којима нас упозоравају на тешке услове у којима живе китови и друге животиње и да им је место у океану, изводе и перформансе где младићи и девојке, нагих тела, обојених у црно-бело, леже мртви и упозоравају на кратак век заточених животиња. Често се организују протести и свака смрт неке од заточених животиња максимално се медијски експлоатише, као рецимо Кајле, женке кита, која је рођена у заточеништву једног од паркова из ланца SeaWorld и живот провела у неприлагођеним и премалим базенима. Она је бесомучно тренирана, више пута пресељавана, принудно оплођена па су јој одузети младунци, а на крају је, тако измучена, и умрла а да

никад није имала прилике да осети слободу и заплива у океану.^[42] PETA се агресивно противи коришћењу риба и других водених животиња за забаву, исхрану или спорт.

Кампања: „Holocaust on Your Plate“ („Холокауст на вашем тањиру“)

Један од највећих бораца за права животиња је Мориси (Morrisey), бивши лидер рок групе Смитс (The Smiths), који већ скоро три деценије активно учествује у акцијама као појединац или део неке еколошке организације. Аутор је песме из 1985, „Месо је убиство“ („Meat Is Murder“), која због свог текста није пуштена у етар, али је он редовно изводи на концертима. PETA је инспирисана стиховима ове песме креирала још једну у низу видео-игрица суровог назива „Ово дивно биће мора умрети“ („This Beautiful Creature Must Die“).^[43] Мориси убиство животиња дочарава појмовима педофилија и Холокауст, изражавајући гађење према људима. Иако је негирање Холокауста у неким државама законом забрањено, првобитни план PETA био је да кампања пропутује Европом од Амстердама, Цириха, Милана, Загреба, Беча, Будимпеште, Братиславе, Прага, Варшаве и Стокхолма до

[39] <https://www.peta.org/media/news-releases/eva-gutowski-is-trapped-in-a-tank-for-new-peta-ad-dont-support-marine-parks/> (приступљено: 18. 6. 2020).

[40] <https://www.peta.org/features/cassie-randolph-bachelor-seaworld/> (приступљено: 17. 6. 2020).

[41] <https://www.peta.org/features/pamela-anderson-seaworld-bathtub/> (приступљено: 17. 6. 2020).

[42] <https://www.peta.org.uk/blog/rip-kayla-becomes-the-41st-orca-to-die-at-seaworld/> (приступљено: 17. 6. 2020).

[43] <https://games.peta.org/meat-is-murder-game/> (приступљено: 17. 6. 2020).

Копенхагена, али је Немачки врховни суд забранио изложбу.^[44] Изложба се састојала од осам паноа величине 60 м² на којима су упоређиване сцене Холокауста са мучним сценама животиња у кланицама (Nadić, 2014, str. 177). Инспирација за кампању био је пољско-амерички Јеврејин, писац и нобеловац Исак Башевис Сингер (Isaac Bashevis Singer, 1902–1991), вегетаријанац и заштитник права животиња, који је шокирао јавност упоређујући однос нациста према Јеврејима током Холокауста са односом људи према животињама. Аутор изложбе је такође Јеврејин, Мет Прескот (Matthew Prescott),^[45] који је изгубио неколико чланова породице у Холокаусту и који је такође велики заговорник права животиња. Јавност је била згрожена упоређивањем логораша са животињама на фармама и кланица, а поруке изложбе описане су као увредљиве и узнемирујуће. Медији су били једногласни у оцени да је овом акцијом PETA коначно претерала и у свим анкетама је та кампања оцењена као најбизарнија. Побунила су се и јеврејска удружења из САД и Европе, тражећи да се изложба забрани, а после много медијске буке 2005, под притиском и са великим закашњењем, PETA се извинила.

Закључак

PETA је глобално најутицајнија и свакако најгласнија и најприметнија организација, која се бави заштитом права животиња и без

обзира на објективан проблем вредновања њихових циљева и кампања које те циљеве промовишу мора им се одати признање за смелост и упорност у промовисању вредности за које се залажу. Дуготрајне кампање, често на грани скандала, врло смело балансирају на ивици закона. На црвеним линијама друштвене и политичке коректности циља се на то да се сваки појединац покрене на акцију или барем на размишљање о последицама свог поступања и свакодневне рутине, на промену свести о храни коју једе или гардероби коју облачи. Бруталност на билбордима и постерима, крајња суровост на фотографијама и снимцима по друштвеним мрежама, одвратност, гађење и мучнина призора, којима се појачавају поруке, остављају траг у свести подједнако ефикасно или чак снажније од провокативних кампања прожетих еротиком и лепотом нагог људског тела у којима многобројне славне личности позирају голе или оскудно одевене. Тим који води организацију таквим методама рада извлачи максимум...

Не бирајући противника, PETA је изазивала велике компаније, мултинационалне корпорације, водеће светске ланце ресторана, фармацијску, модну и прехранбену индустрију, али и појединце, славне, али и потпуно непознате људе, који својим деловањем чине зло животињама.

Полазећи од става да се сваким публицијетом, позитивним или негативним, добрим или лошим, на крају осваја медијски простор, PETA

[44] <https://www.peta.org/blog/peta-germanys-holocaust-display-banned/> (приступљено: 17. 6. 2020).

[45] <https://matthewprescott.com/> (приступљено: 17. 6. 2020).

билбордима, кампањама, реаговањима или протестима улази у животе и домове великог броја људи преко новина, телевизије, друштвених мрежа, али и захваљујући видљивости и агресивности својих активиста на улицама градова широм света где окупљањима, перформансима и нападима изражавају своје неслагање са одређеним одлукама или догађајима. Широки фронт деловања, од улица и тргова, преко модних писта до лабораторија и данас све популарнијег виралног света, где опет активисти и присталице организације PETA владају Твитером, Фејсбуком и Инстаграмом, пратећи, коментаришући, упозоравајући, осуђујући деловање националних влада, парламената, судова, великих организација и компанија, славних личности и других, јер нико није сигуран да се неће наћи на нишану због свог односа према животињама.

Треба посебно истаћи и похвалити активизам најужег вођства организације. Памела Андерсон је веома активна и учествује у многим кампањама као модел или промотер у медијима, а председница Њукирк, заједно са активистима, црвеном бојом фарба излоге модних брендова и учествује на перформансима где лежи на роштиљу...

Организација као што је PETA веома је значајна и њен начин деловања, који многи не одобравају, доноси резултат. Мешавина хумора и суровости и играње с веровањима људи добитна је комбинација, јер без обзира на то да ли ће се неко увредити или наљутити, најважније је да порука и кампања буду упамћене. Методе рада друштва, од тајних операција по лабораторијама да би се сакупили докази за маратонске судске процесе, преко протеста и упадања на модне

ревије, до јавног критиковања и нападања славних личности с којима се не слажу показују апсолутну посвећеност циљевима за које се залажу. Морална је обавеза сваког појединца да се према животињама односи као према себи равном бићу. Навиком смо изградили систем вредности у којем људи и животиње постоје само због наших потреба.

Свака потресна слика коју PETA објави и свака кампања на ивици ради се са циљем да се људи покрену из најопаснијег стања, равнодушности. За разлику од већине других друштвених покрета, који подразумевају велике промене и мобилисање маса, када су животиње у питању једноставно постоји избор. Ако појединац не може да утиче на нафтну мрљу у океану или убрзано топљење Арктика, може да бира шта ће да поједе, обуче и да ли ће да користи козметику тестирану на животињама. Исто се односи и на индустрију забаве, јер нису само циркуси и организоване борбе животиња злоупотреба. Зоолошки вртови и акваријуми су места где животиња пате. Без обзира на то колики је кавез, то је ипак само кавез, а животиње треба да живе у природи.

PETA агресивно промовише веганство и понекад залута истичући псеудонаучне чињенице у борби против употребе меса и млека. Када се у кампањи користи лик Исуса Христа, често се претерује, што одбија људе. Скандали са убијањем животиња такође имају негативан утицај, као и лицемерство славних активиста. Организација свесно шокира, грабећи што већи медијски простор, вешто комбинује лепоту мушког и женског тела с приказима окупности према животињама, користи популарне алузије

Татјана Ч. Грубор

Медијске и промотивне
кампање организације за заштиту
права животиња peta

везане за секс или религију да би њихове поруке снажније одјекнуле, не преза од коришћења злочинаца или болести у сврху маркетинга као ни псеудонаучних истраживања за пропаганду, вешто форсирајући своје циљеве и намећући веганство уз употребу деце, угрожених друштвених група, прављењем паралела са историјским процесима и употребом стручне јавности, универзитетских професора и научника.

Оно што је битно, PETA има изграђен имиџ организације која шокира и то врло добро ради.

Да је нема, остала би велика празнина, а циљ овог рада је да прикаже организацију онаквом каква јесте, објективно и вредносно неутрално. То је велика породица која верује у оно за шта се бори и свако ко дође у додир с њиховим активностима почиње да преиспитује своје усађене навике и предрасуде. Животиње се налазе свуда око нас, као храна или кућни љубимци, или као симболи, брендови великих фирми, грбови на заставама, јунаци из књига и филмова. Зато је корисно кад нас PETA неком кампањом протресе и натера на размишљање.

| 117

References / Литература

- Nadić, D. (2011). PETA. From ecological terrorism to ecological corporation. In: *Crime prevention within the international police cooperation*, 419 – 429. Beograd: Kriminalističko-policijska akademija. Доступно на: http://jakov.kpu.edu.rs/bitstream/handle/123456789/1001/bitstream_2144.pdf?sequence=1&isAllowed=y [In Serbian]
- Nadić, D. (2012). *Essays on Political ecology*. Beograd: Čigoja štampa. [In Serbian]
- Nadić, D. (2014). Pro-ecological activism in popular music. In: *Culture and sustainable development in times of crisis*, 169 – 184., 169-184. Beograd: Fakultet dramskih umetnosti. [In Serbian]

Tatjana Č. Grubor

Office for Kosovo and Metohija

Beograd (Serbia)

Media and promotional campaigns of the “PETA” organization for the protection of animals

Summary

118 |

This paper deals with the issue of the relationship between humans and animals in the past, from prehistory to the present day, and lays special emphasis on the ideas, goals, and achievements of the organization for the protection of animal rights PETA (People for the Ethical Treatment of Animals). As people themselves do not problematize their behavior towards animals, there are organizations that try to point out the greatest problems of inhumane treatment of animals in research laboratories, farms, the entertainment industry, but also as the result of the behavior of each individual. Animal protection societies operate in two ways, fighting large industries globally, forcing positive laws, lobbying national governments and international alliances and organizations, but also at the level of each person, trying to take small steps towards developing awareness of the need to care for animals and change society's attitudes towards them. The world's largest organization for the protection of animal rights, PETA, is leading in that effort with its activities and campaigns. Using all means, often on the verging on the scandalous, this organization grabs as much media space as possible, and with the development of modern social networks, it finally has daily access to a large audience of interested people around the world.

Keywords: PETA, animal rights, environmental campaigns, ecoterrorism, media campaigns